

संजय गांधी निराधार अनुदान योजना
समितीचे अध्यक्ष व अशासकीय सदस्य
यांच्यावर जबाबदारी निश्चित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: विसयो-२०१५/प्र.क्र.२८५/विसयो-२
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार इमारत, मुंबई - ४०० ०३२
तारीख: १३.१०.२०१५

वाचा —

- १) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक : विसयो-२०१०/
प्र.क्र.१७५/ विसयो-२, दि.२६ ऑक्टोबर, २०१०
- २) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक : विसयो-२०१०/
प्र.क्र.१२७/ विसयो-२, दि.३१ ऑक्टोबर, २०११
- ३) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक : विसयो-२०१३/
प्र.क्र.२०६/ विसयो-२, दि.२१ जानेवारी, २०१४
- ४) मा.उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ यांचे दि.२४.१२.२०१४ रोजीच्या सुनावणीमधील
निर्देश.

प्रस्तावना —

औरंगाबाद जिल्ह्यातील विशेष सहाय्य कार्यक्रमातील लाभार्थ्यांना सुरु असलेले अनुदान बंद केल्यासंदर्भात मा.उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ येथे श्री.भगवान नारायण खिल्लारे यांनी जनहितार्थ याचिका क्र.९२/२०१४ दाखल केली आहे. या याचिकेवरील दि.२४.१२.२०१४ रोजीच्या सुनावणीत मा.उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ यांनी संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेसंदर्भात खालीलप्रमाणे निर्देश दिलेले आहेत:-

8. Thus, functioning of such Committees must be properly supervised and controlled. The Committee members must be made to suffer for negligence or lapses on their part. Merely because appointments are made on Committee on political consideration, the wrong doings of the Committee cannot be ignored.

२. राज्यातील निराधार वृद्ध व्यक्ती, अंध, अपंग, शारिरीक व मानसिक व आजाराने रोगग्रस्त व्यक्ती, निराधार विधवा, देवदासी, परित्यक्त्या इ. दुर्बल घटकांना विशेष सहाय्य कार्यक्रमांतर्गत विविध योजनांमधून मासिक अर्थसहाय्य देण्यात येते. या योजनांमधील लाभार्थ्यांचे अर्ज तालुका स्तरावरील संजय गांधी योजना समितीमार्फत मंजूर करण्यात येतात. विशेष सहाय्य कार्यक्रमासंदर्भात संदर्भ क्र.१

व २ येथील शासन निर्णयान्वये सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. या शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट १ नमुना-२ मध्ये संजय गांधी निराधार अनुदान योजना समिती संदर्भात तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत. या शासन निर्णयानुसार समितीची रचना खालीलप्रमाणे आहे :-

	मा.पालकमंत्री यांनी मान्यता दिलेले संबंधित तालुक्यातील सामाजिक क्षेत्रात कार्य करणारी व्यक्ती	अध्यक्ष
	मागासवर्गीय (अ.जा./अ.ज.) अशासकीय प्रतिनिधी (१)	सदस्य
	महिला अशासकीय प्रतिनिधी (१)	सदस्य
	इतर मागासवर्गीय/विजाभज प्रवर्गातील अशासकीय प्रतिनिधी (२)	सदस्य
	सर्वसाधारण प्रवर्गातील अशासकीय प्रतिनिधी (१)	सदस्य
	पंचायत समितीचे गटविकास अधिकारी/मुख्य अधिकारी, नगरपालिका/प्रभाग अधिकारी, महानगर पालिका (शासकीय प्रतिनिधी)	सदस्य
	नायब तहसिलदार/तहसिलदार (शासकीय प्रतिनिधी)	सदस्य सचिव

तद्वंतर संदर्भ क्र.३ नुसार अपंग प्रवर्गातील एका अशासकीय प्रतिनिधीचा वरील समितीमध्ये सदस्य म्हणून समावेश करण्यात आलेला आहे.

३. वरील समितीमधील अध्यक्षांसह इतर अशासकीय प्रतिनिधींच्या नावांची शिफारस जिल्ह्याचे पालकमंत्री यांनी संबंधित जिल्हाधिकारी यांना करावयाची आहे. मा.पालकमंत्री महोदयांकडून या शिफारशी प्राप्त झाल्यानंतर जिल्हाधिकारी समिती गठणाचे आदेश काढतात. या शासन निर्णयामधील परिशिष्ट ०९ मधील परिच्छेद १३ मध्ये अशी तरतुद करण्यात आली आहे की, या योजनेमधील शासन रकमेचा गैरव्यवहार व अपहार झाल्याचे आढळून आल्यास जिल्हाधिका-यांनी त्वरीत तपास करुन गुन्हे दाखल करावेत. याच शासन निर्णयाच्या परिशिष्ट १ नमुना-२ येथे अर्ज मंजूर करण्याची पध्दत नमुद करण्यात आलेली आहे. या पध्दतीनुसार प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी व प्रत्यक्ष पडताळणी व संबंधित नायब तहसिलदार/तहसिलदार यांनी करावयाची आहे व समितीचे सदस्य सचिव म्हणून अर्जदारांची यादी संजय गांधी निराधार अनुदान योजना समितीसमोर निर्णयार्थ ठेवावयाची आहे. प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी समितीने करावयाची आहे व छाननी नंतर लाभार्थ्यांची निवड समितीने करावयाची आहे. ही तरतुद पाहता असे स्पष्ट आहे की, अर्जांची छाननी व पडताळणी संबंधित नायब तहसिलदार/तहसिलदार यांनी करावयाची असली तरी समितीने देखील अर्जांची छाननी करावयाची आहे. म्हणजेच अर्ज मंजूरी प्रक्रीयेत समितीवर देखील अर्ज छाननीची जबाबदारी सोपविण्यात आलेली आहे.

४. संदर्भ क्र.१ येथील शासन निर्णयामध्ये अर्जाच्या छाननीची जबाबदारी समितीवर सोपविलेली असली तरी जर लाभार्थी पुढील काळामध्ये सोशल ऑडीट (सामाजिक अंकेक्षण), वार्षिक फेरतपासणी, शासनाने विशिष्ट परिस्थितीमध्ये सुरु केलेली विशेष तपासणी इत्यादीमध्ये अपात्र असल्याचे आढळून आल्यास लाभार्थ्यास लाभ मंजूर करणा-या अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्ध शिस्तभंग विषयक/फौजदारी कारवाई करण्यात येते. समितीचे अध्यक्ष व अशासकीय सदस्य यांच्यावरील कारवाईबाबत स्पष्ट आदेश नाहीत.

५. मा.उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ यांच्या संदर्भ क्र.४ येथील आदेशातील संजय गांधी निराधार अनुदान योजना समितीसंदर्भातील निर्देशांप्रमाणे संजय गांधी निराधार अनुदान योजना समितीचे अध्यक्ष व अशासकीय सदस्य यांच्यावर देखील जबाबदारी निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय—

मा.उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ यांच्या निर्देशानुसार शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे. विशेष सहाय्य कार्यक्रमातील विविध योजनेतील अर्जदारांचे अर्ज मंजूर करतांना गैरव्यवहार झाल्यास, लाभार्थी अपात्र असल्याचे आढळून आल्यास संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी संजय गांधी निराधार अनुदान योजना समितीचे अध्यक्ष व अशासकीय सदस्य यांच्यावर देखील शासकीय सदस्यांप्रमाणे जबाबदारी निश्चित करावी व त्वरीत तपास करून दोषींवर गुन्हे दाखल करावेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१५१०१३१२१५१५४९२२ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(उज्ज्वल उके)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव,
- २) मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव,
- ३) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन,
- ४) सर्व जिल्ह्यांचे पालकमंत्री,

- ५) सर्व मंत्री/ राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
- ६) सर्व जिल्हापरिषदांचे अध्यक्ष
- ७) सचिव, ग्रामीण विकास मंत्रालय, भारत सरकार, कृषि भवन, नवी दिल्ली,
- ८) अप्पर मुख्य सचिव,
- ९) महालेखापाल, (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)१/२, मुंबई/नागपूर, महाराष्ट्र राज्य,
- १०) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई,
- ११) संचालक, नागरी प्रशासन, नवीन प्रशासकीय इमारत, मुंबई,
- १२) सर्व मंत्रालयीन विभाग,
- १३) सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल)
- १४) सर्व महापालिका आयुक्त,
- १५) सर्व जिल्हाधिकारी,
- १६) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद (सर्व),
- १७) संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई,
- १८) संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,
- १९) अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई
- २०) सर्व उप विभागीय अधिकारी, उपजिल्हाधिकारी (प्रांत अधिकारी), सर्व तहसिलदार/ सर्व नायब तहसिलदार (संगायो),
- २१) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
- २२) सर्व नगरपालिकांचे मुख्याधिकारी
- २३) सर्व सह सचिव/उपसचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २४) निवड नस्ती/ विसयो-२.